

РЕЦЕНЗИЯ

От: Доц. д-р Георги Светлозаров Петрунов, катедра „Икономическа социология“, Университет за национално и световно стопанство.

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Социология“ в Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Автор на дисертационния труд: Рада Стефанова Смедовска-Тонева.

Тема на дисертационния труд: „Развитие на институционалните политики за противодействие на организираната престъпност в България 2002-2015 година – проблеми и перспективи“.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № РД 38-35 от 17.01.2017 на Ректора на СУ.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Социология“ при Философски факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Обучението е осъществено в редовна форма през периода февруари 2014г. - януари 2017г.

Рада Смедовска-Тонева е родена през 1978 година. Висшето си образование получава във Франция в периода 1997-2002г. Дипломира се като магистър по публично право от Université d’Auvergne, Clermont-Ferrand. Владее три чужди езика – английски, френски и италиански. В периода от септември 2005 до юли 2006г. се обучава в Българското училището за политика и получава сертификат по управление и политически мениджмънт.

През 2002г. дисертантът заема позицията на асистент в отдел „Връзки с обществеността“ в Министерски съвет на Република България. През юли същата година преминава на работа в неправителствения сектор. Първоначално като координатор на проекти

в институт „Отворено общество“, София, а от 2007 до момента като експерт по институционални изследвания във фондация „РискМонитор“. Дисертантът има опит в разработването, ръководството, координацията и изпълнението на национални и международни проекти в областта на съдебната реформа, институционалните политики за противодействие на организираната престъпност, наблюдение на дейността на институциите от сектор сигурност и тяхната отчетност.

Познавам дисертанта от 2007г. във връзка с работата му във фондация „РискМонитор. Нямаме публикации в съавторство. Личните ми впечатления от Рада Смедовска-Тонева са за отговорен и ерудиран изследовател, който с дългогодишната си работа е успял да се наложи като уважаван и търсен експерт по проблемите на противодействието на организираната престъпност и институциите, ангажирани с него.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е с общ обем от 208 страници. Структуриран е във въведение, шест глави, заключение и библиография. Трудът съдържа девет таблици и две графики. В библиографията са посочени 82 заглавия (48 на български език и 34 на английски и френски), представен е и отделен списък с използваните нормативни и други документи.

Предложеният от дисертанта труд е насочен към изключително актуална тема с огромен практико-приложен потенциал. През последните 15 години проблемите на противодействието на организираната престъпност и перспективите за неговото подобряване са централна тема в процеса, както на присъединяване на България към Европейския съюз, така и в периода на членство в ЕС. Няколко доказателства за това имаме и в последните месеци с публикуването на поредния мониторингов доклад за България от Европейската комисия и с публикуването на интернет страницата на Прокуратурата на Република България и Министерство на правосъдието на специален доклад с акцент върху възможностите за подобряване на противодействието на организираната престъпност у нас, изготвен въз основа на няколко месечна работа от група европейски прокурори. Без съмнение изграждането на ефективни институции и постигане на

значителни резултати в борбата с организираната престъпност ще допринесе не само за отпадане на мониторинга на ЕК, но и за ограничаване на престъпността; утвърждаване на по-голяма справедливост; подобряване на бизнес средата и възможностите за инвестиции; за намаляване на щетите от организираната престъпност - финансови, напр. от неправомерно източване на ДДС и контрабанда; здравни за жертвите, напр. на трафик на хора, употребяващите наркотици и други; използването на корупция, особено на системна корупция и обвързването с публичната власт; дори социалните неравенства, генерирани от огромните средства, които престъпниците получават и ограниченията, които пораждат за останалата част от обществото и други.

Успешният изследователски подход към организираната престъпност и борбата с нея трябва да бъде интердисциплинарен. Несъмнено приложеният от Рада Смедовска-Тонева подход е точно такъв. В дисертационния труд сполучливо са преплетени социологически, правни, криминологически, политологически, дори бих казал на места философски подход по отношение на понятието организирана престъпност.

Дисертантът има над десет годишен опит в изследвания в тематичното поле на дисертационния труд, което придава на работата дълбочина, ерудиция, и критичност. Въпреки солидната основа, която има от работата си през годините, докторантката не се е задоволила с оставане на съществуващото ниво, а е положила сериозни усилия за задълбочаване на познанията си, включително с прилагане на социологически подходи и методи за набиране на информация. Такива са, както институционалния подход, който сполучливо се разглежда и следва в работата, така и провеждането на дълбочинни интервюта с представители на изследваните в дисертацията институции. Проведените 15 интервюта допълнително допълват солидната емпирична основа на труда, в който се използва анализ на документи – медийни публикации, нормативни документи и др., предлага се анализ на резултати, както от количествени изследвания, напр. на общественото мнение, така и от изследвания, използващи качествени методи с експерти по темата.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Предложеният дисертационен труд обхваща три основни тематични области, които са логически свързани по между си и добре конструирани в подкрепа на основната теза на автора.

Първата тематична област се съсредоточава върху феномена организирана престъпност. Предложен е широк и промислен преглед на литературата за идеята и понятието за организирана престъпност, в който ясно са изразени авторските позиции към съществуващата традиция. Понятието се разглежда като политическа метафора. Отчетено е многообразието от дефиниции за организирана престъпност и липсата на консенсус сред авторите за неговото съдържание. Отразени и приети са възгледите, според които понятието организирана престъпност се оказва неадекватно за описване на съществуващите социални реалности. Подобни наблюдения карат някои автори (N. Dorn) да обявят края на термина „организирана престъпност“, опирайки се на решение на Европол от 2010г. да замени употребата на този термин, поради несъответствието му с установените реалности. Откриват се не малко основания за това, че термини като „организирана престъпност“ и „корупция“ подценяват твърде много разрушителния процес, който реално се осъществява и при който в крайна сметка социалните системи се трансформират и криминализират. При това обществата стават не само девиантни (по блестящата идея на Adler & Adler), а криминални. И не само обществата, а и държавата, защото от процеса на криминализация са засегнати основните държавни институции, т.е. така самата държава се криминализира.

В другата част от тази първа тематична област детайлно са разгледани и възгледите за организираната престъпност в България, както в официални документи, така и на изследователи по темата. Специално внимание е отделено на понятието, под което организираната престъпност съществува в наказателния кодекс – организирана престъпна група. Представени са позициите на редица български автори по темата, дори бих казал, че направеният преглед е изчерпателен по отношение на известните ми публикации. Предложен е и авторски анализ, който отразява и информацията, събрана с проведените дълбочинни интервюта. Струва си да се отбележи, че

посочената в библиографията на дисертацията литература обхваща само цитираните от дисертанта публикации, въпреки че на практика тя познава много по-широк кръг от литературни източници.

Във втората тематична област на дисертационния труд попадат критерии и възможности за оценка на ефективността на институциите, ангажирани с противодействие на организираната престъпност. Проблематиката за ефективността на публичните институции и политики е изключително важна и интересна област, в която си заслужава да се развиват все повече социологически изследвания. Докторантът поставя основи в оценката на ефективността на институционалните политики в противодействието на организираната престъпност. В тази част са разгледани програми за оценка на ефективността на институции за противодействие на организираната престъпност в САЩ и Европа, които са дискутирани с оглед възможностите на тяхното приложение към институциите в България. Отчитайки проучения опит и възможностите за адаптация, са изведени критериите за ефективност, които се използват в дисертацията.

Третата тематична област на дисертационния труд е посветена на ключовите институции за противодействие на организираната престъпност, които съществуват в България в периода 2002-2015г. Периодът е сполучливо избран и съвпада с въвеждането в Наказателния кодекс на понятието организирана престъпна група. Съсредоточавайки се върху всички ключови институции, съществували в България – специализирани отдели в Прокуратурата на Република България, службата за борба с организираната престъпност в Министерство на вътрешните работи, Държавна агенция „Национална сигурност“, Центъра за превенция и противодействие на корупцията и организираната престъпност, Комисията за незаконно, придобито имущество, Специализираната прокуратура и Специализирания наказателен съд се разкрива цялостната институционална картина за противодействие на организираната престъпност и нейните трансформации през изследвания период. За всяка една от институциите е представен задълбочен анализ, а в приложение към дисертацията е представена разработена от докторанта таблица, която много добре систематизира основните етапи в развитието на изследваните институции. Направеният анализ ясно показва, че институционалните политики рядко се основават на знанието за

съществуващите социални реалности. В този смисъл съм напълно съгласен с изводите на докторанта, че институционалната промяна в България се осъществява „на парче“ и без необходимата последователност с честа смяна на институционалния дизайн. Това се отразява и на ефективността на съответните институции.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Несъмнен приносен характер има последователния институционален анализ, проследяващ цялостната специализирана картина в сферата на противодействие на организираната престъпност в България през периода след 2002 година. Не ми е известно до момента да е правен цялостен анализ и системно проучване на институциите, ангажирани с противодействие на организираната престъпност и тяхното развитие.

Систематизирани са основни причини и фактори при определянето на институционалните политики. Описана е и взаимовръзката между отделните фактори, които предопределят публичните политики и конкретната им реализация.

Разработен е списък от критерии за ефективност на институционалните политики за противодействие на организираната престъпност. Изработеният списък от критерии за ефективност има голям потенциал и освен за целите на дисертацията може да се използва и да се внедри в практиката на българските държавни органи.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Рада Смедовска-Тонева е публикувала статия по темата на дисертацията в списание „Теза“, което е с редколегия. Дисертантът е автор на статия, предадена за печат в Годишника на СУ „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, книга Социология. Рада Смедовска-Тонева има публикации по темата на дисертацията в три доклада от изследователски проекти (една самостоятелна публикация и две в съавторство).

В допълнение към изброените статии и доклади, дисертантът е представил списък от осем публикации в медии – интернет сайтове и вестници – по темата на дисертацията. Медийните публикации са ясно отделени от академичните публикации в списъка, изготвен в автореферата. Публикациите в медиите допълнително популяризират

сред широката общественост резултати от изследвания на Рада Смедовска-Тонева по темата на дисертационния труд.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертационния труд и изследователските резултати. Коректно са формулирани и приносите на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Според мен, може да бъде дискутиран един от аргументите, с който се подкрепя тезата на дисертацията, а именно, че понятието „организирана престъпна група“, използвано от българското наказателно право силно ограничава действията на компетентните органи и не обхваща някои по-широки форми, като например „завладяването на институции“. Могат да се открият редица емпирични примери, които поставят под съмнение това твърдение. Например, множеството дела срещу организирани престъпни групи от корумпирани служители на МВР, АМ, НАП, ДАИ, лекарски комисии и други, които са пленили цели звена в съответните институции и ги използват за лична изгода ясно показват, че ключовият проблем не е в понятието за „организирана престъпна група“. Дори напротив, понятието за организираната престъпна група не само, че не стеснява, но и прекалено много разширява приложното поле на институциите, с което изглежда се съгласява и самата авторка в частта за специализираните съд и прокуратура. Това понятие позволява да се работи както по случаи на изключително значими престъпни сдружения с дългогодишна история и десетки участници, така и на малки групи от по трима човека, които не представляват сериозна заплаха за държавата. Именно поради това многократно, включително от ръководителите на самите специализирани институции, се поставя искане за законодателни промени, които стесняват полето на понятието организирана престъпна група и позволят съсредоточаване върху най-значимите случаи.

Направените коментари не омаловажават приносите на дисертационния труд.

8. Заключение

В заключение от всичко посочено до момента и от оценката ми за дисертационния труд на тема: „Развитие на институционалните политики за противодействие на организираната престъпност в България 2002-2015 година – проблеми и перспективи“ изразявам становище „за“ присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност „Социология“ на Рада Стефанова Смедовска-Тонева. Приканвам и другите членове на научното жури да гласуват по същия начин.

20 февруари 2017г. / гр. София

Подпис: